

FRAGMENTA FAUNISTICA

Tom 27

Warszawa, 30 XII 1982

Nr 1

Danuta KRZYWIEC

Materiały do poznania mszyc (*Homoptera*, *Aphidodea*) Polski ze szczególnym uwzględnieniem Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej

Abstract

A list of 36 aphid species collected in the vicinity of Poznań, of which — *Anoecia psocovica* MORDV. is new to the fauna of Poland, and 14 species proved to be new to this region.

Fauna mszyc Polski, zwłaszcza jej południowych regionów, jest stosunkowo mało zbadana. Do najlepiej pod tym względem zbadanych regionów naszego kraju należy bezsprzecznie Nizina Wielkopolsko-Kujawska. W Katalogu (SZELEGIEWICZ 1968) wymieniono 341 gatunków i podgatunków z tego obszaru. W późniejszych latach (KRZYWIEC 1970, 1978, ACHREMOWICZ 1972, STACHERSKA 1972, 1973a, b, c) wykazano stąd dalszych 101 gatunków. W niniejszej pracy podają kilkanaście gatunków nowych dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, w tym jeden, *Anoecia psocovica*, nowy dla fauny Polski.

Do najbardziej interesujących znalezisk należy odkrycie nie znanych dotąd morf gatunku *Pachypappa warschavensis*, a tym samym odkrycie nie znanej dotąd wtórnej rośliny żywicielskiej oraz zamknięcie cyklu życiowego tego słabo dotąd poznanego gatunku.

PRZEGLĄD GATUNKÓW W PORZĄDKU SYSTEMATYCZNYM

Phylloxeridae

1. *Phylloxera glabra* (VON HEYDEN, 1837)

Poznań-Kobyłepole, 18 VI 1956, na skraju dąbrowy, na dolnej powierzchni liści *Quercus robur* — bezskrzydłe dzieworódki i larwy, w mieszanej kolonii z *Ph. coccinea* v. HEYD.

Monofag na dębie szypułkowym, dawniej nie odróżniany od *Ph. coccinea*. W Polsce wykazany dotąd tylko z Warszawy, nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej. Prawdopodobnie szeroko rozmieszczony w Polsce.

Hormaphididae

2. *Hamamelistes betulinus* (HORVÁTH, 1896)

Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykówko, 8 VIII 1972, na skraju przyleśnego mokradła, na *Betula pubescens* – opuszczone przez mszyce puste wyrosła.

Puszcza Myszyniecka: torfowisko koło rezerwatu Czarnia, 19 VI 1973, na *B. pubescens* – bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz larwy.

W Polsce gatunek rzadki, związany z brzegami podmokłych łąk, bagnam, i mokradłami śródleśnymi oraz torfowiskami. Znany dotąd z Mierzei Helskiej i okolic Szczytna, Gorzowa Wielkopolskiego, Promna pod Poznaniem i Warszawy,

Pemphigidae

3. *Schizoneura patchiae* BÖRNER et BLUNCK, 1916

Poznań-Jeżyce, 10 VI 1972, w charakterystycznie skrzyżowanych liściach na końcach pędów *Ulmus minor* – założycielki, bezskrzydłe dzieworódki oraz liczne prenimfy i nimfy, a 20 VI 1972 także uskrzydłone dzieworódki; Przybroda koło Szamotuł, 11 VII 1973, w parku na *U. minor* – puste wyrosła.

Zawoja k. Makowa Podhalańskiego, 18 VII 1973, na skraju lasu na *Ulmus minor* i *U. glabra* – bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz liczne larwy.

Gatunek ten obserwowałam w latach 1972–1976 na terenie Poznania w kilku miejscach. Występował on tutaj głównie na *Ulmus minor*, na niewielkich drzewkach w parkach i ogrodach, zazwyczaj w osłoniętych od wiatru i dobrze nasłonecznionych, ciepłych miejscach. Wiosną 1976 wystąpił w Poznaniu masowo, często razem ze *Schizoneura ulmi* (L.) w jednym wyrosłu. Mimo poszukiwań nie udało mi się odnaleźć exules tego gatunku na korzeniach starca. Próbné hodowle na korzeniach *Senecio vernalis*, *S. subalpinus* i *S. macrophyllus* nie dały pozytywnych rezultatów.

W Polsce gatunek ten znany był dotąd tylko z Olsztyna, Warszawy, nadleśnictwa Łuków na Podlasiu oraz z Kocka. Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Beskidu Zachodniego.

4. *Tetraneura africana* VAN DER GOOT, 1912

Poznań-Miłostowo, 10 X 1973 i 15 X 1974, na obrzeżach *Corynephorum canescentis*, na szyjce korzeniowej i na korzeniach *Calamagrostis epigeios*, na głębokości do 20 cm – liczne bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz larwy i nimfy odwiedzone przez mrówki 24 II 1977, zimujące kolonie złożone z osobników niedojrzałych.

Gatunek ten o charakterze śródziemnomorskim został po raz pierwszy stwierdzony w Europie Środkowej w Chrzanowie (OLESIŃSKI i SZELEGIEWICZ 1974). Jest to drugie stanowisko tego gatunku w Polsce.

5. *Pachypappa warschavensis* (NASONOV, 1894)

Kórnik k. Poznania, 26 IX 1972, w Arboretum nad stawem, na cienkich korzonkach i włośnikach *Salix caprea* w mikoryzie, na głębokości do 10 cm – bezskrzydłe dzieworódki i larwy oraz pojedyncze uskrzydłone sexuparae i nimfy; tamże, na pniu *Populus x canescens* – liczne uskrzydłone sexuparae, rodzące w szczelinach kory larwy pokolenia obupłciowego; tamże, 3 X 1972, na *P. x canescens* – samce i samice amfigoniczne; Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykowo, 11 VI 1974, na skraju lasu mieszanego, na *P. x canescens* w typowych wyrosłach – uskrzydłone dzieworódki, larwy i nimfy.

Poza obszarem Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej znalazłam sexuparae tego gatunku (2 okazy) na korze pnia *P. alba* w Parku Kultury w Warszawie, 10 X 1972.

Gatunek ten znany był dotąd tylko na podstawie założycielek i uskrzydłonych dzieworódek z topoli białej, a jego cykl życiowy nie był znany. Zebrany przeze mnie materiał wyjaśnia cykl życiowy tego gatunku (migruje z *Populus alba* i *P. x canescens* na korzenie *Salix caprea* i być może także na inne gatunki wierzb) i umożliwia poznanie uskrzydłonych sexuparae oraz samców i samice amfigonicznych oraz bezskrzydłych dzieworódek (exules).

Gatunek południowo-wschodni, bardzo rzadki w Europie Środkowej. W Polsce znany był dotąd tylko z Warszawy, Kórnik i okolic Sandomierza.

6. *Pachypappa vesicalis* KOCH, 1856

Kórnik k. Poznania, 16 VIII 1972, w Arboretum na pędach odroślowych *Populus alba* – puste wyrośla; tamże, 8 X 1974, w szczelinach kory pni *P. x canescens*, liczne sexuparae: 15 VI 1956, w wyrosłach na *P. x canescens*, – uskrzydłone dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki; Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykowo-Puszczykówko, 25 VII 1972, w lesie mieszanym, na korzeniach młodego świerka (*Picea abies*) w mikoryzie – 3 bezskrzydłe dzieworódki; tamże, 26 X 1972 – liczne bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek holocykliczny i dwudomny, migrujący z topoli białej i jej mieszańców z osiką na korzenie świerków. Samice seksuparne pojawiają się pod koniec września i w październiku. Zimuje w stadium jaja w szczelinach kory pnia topoli, ale także na korzeniach świerków. Notowany jako szkodnik w szkółkach.

Znany z Europy i Zakaukazia. W Polsce dość rzadki i notowany dotąd tylko z Mierzei Helskiej, Olsztyna, Piławek k. Ostródy, Puszczy Białowieskiej, Warszawy i okolic Sandomierza. Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, stąd po raz pierwszy stwierdzony na wtórnej roślinie żywicielskiej.

7. *Prociphilus (P.) bumeliae* (SCHRANK, 1801)

Kórnik k. Poznania, w Arboretum, 5 VI 1972 i 6 VI 1973, na *Fraxinus excelsior* w typowych zniekształceniach liści – założycielki, uskrzydłone dzieworódki i nimfy; Poznań-Sołacz, 10 VI 1975, na *Syringia vulgaris* – ślady żerowania mszy; Arboretum w Kórniku, 8 X 1974, na korze gałęzi i pni *Fraxinus excelsior* – liczne sexuparae.

W Kórniku, w Arboretum i okolicy, obserwowałem ten gatunek przez kilka lat z rzędu. Występowaniu jego tutaj sprzyjają warunki (obecność jodeł i wilgotne środowisko).

Poza terenem Wielkopolski stwierdziłam liczne stanowiska tego gatunku w Mikuszowicach k. Bielska-Białej oraz w Pszczynie (29 i 30 V 1974), a także w Zawoi k. Makowa Podhalańskiego, 18 VII 1973.

W Polsce znany z wielu stanowisk, głównie na południu kraju, pospolity w areale jodły, rzadki na północy.

8. *Prociphilus (P.) fraxini* (FABRICIUS, 1762)

Wierzchlas k. Tucholi, w pobliżu rezerwatu „Cisy Staropolskie”, 13 VI 1972, na *Fraxinus excelsior* – uskrzydłone dzieworódki i nimfy; Mikuszowice k. Bielska-Białej, 30 V 1974, w lesie mieszanym, na *F. excelsior* – założycielka i uskrzydłone dzieworódki; Zawoja k. Makowa Podhalańskiego, 18 VII 1973, na skraju lasu – puste wyrosła na *Fraxinus excelsior*.

Gatunek wyraźnie rzadszy od poprzedniego i znany dotychczas tylko z Niziny Mazowieckiej, Lubelszczyzny oraz Beskidu Śląskiego.

9. *Prociphilus (Stagona) pini* (BURMEISTER, 1835)

Skoki k. Wągrowca, 27 VI 1971, na *Crataegus monogyna* – uskrzydłone dzieworódki i nimfy (B. CIERNIEWSKA leg.); tamże 8 VI 1972 – założycielka, uskrzydłone dzieworódki i larwy; 5 X 1972, na pniu *C. monogyna* – samica amfigoniczna i uskrzydłona, martwa samica seksuparna.

W Polsce znany dotąd z Piławek k. Ostródy oraz z Puław. Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

10. *Mimeuria ulmiphila* (DEL GUERCIO, 1917)

Toruń, 18 XI 1970, w parku miejskim nad starorzeczem Wisły, na korzeniach starego okazu *Ulmus minor*, na głębokości 4–5 cm, w charakterystycznych kokonach utworzonych przez grzyby mikorytyczne – bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Znany u nas z nielicznych stanowisk na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, Nizinie Mazowieckiej i Nizinie Sandomierskiej. Z Torunia notowany był tylko na podstawie pustych wyrosli na *Acer campestre*. Jest gatunkiem rzadkim, hygrofilnym, pierwotnie związanym z lasami łęgowymi z udziałem klonu polnego i wiązów; obecnie także w parkach i sztucznych zadrzewieniach, zawsze w miejscach wilgotnych nad rzekami i strumieniami. Formikofil, występujący zawsze w pobliżu gniazd *Lasius fuliginosus*, z którą żyje w ścisłej symbiozie (KRZYWIEC in litt.).

11. *Pemphigus phenax* BÖRNER et BLUNCK, 1916

Poznań-Grunwald, 26 VI 1957, na *Populus italica* w wyrosłach na górnej powierzchni liści – założycielka, uskrzydłone dzieworódki i nimfy.

Gatunek holocykliczny i dwudomny, migruje z topoli czarnej na korzenie marchwi. Szeroko rozmieszczony w Europie i pospolity w całej Polsce (GOSZCZYŃSKI i CICHOCKA 1978).

Poza Niziną Wielkopolsko-Kujawską znalazłam go także w Chałupach na Mierzei Helskiej, 9 VII 1969 na *Populus nigra*.

12. *Baizongia pistaciae* (LINNAEUS, 1767)

Skoki k. Wągrowca, 5 X 1972, na suchym pastwisku, na korzeniach *Corynephorus canescens* w mieszanych koloniach z *Tetraneura ulmi* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy; Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykowo-Puszczykówko, 15 X 1973, na korzeniach *C. canescens* – liczne bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki.

W basenie Morza Śródziemnego holocykliczny, migruje z pistacji na korzenie traw. U nas anholocykliczny, ciepłolubny i formikofilny, znany dotąd wyłącznie z południa kraju (Zakopane, Zawoja k. Makowa Podhalańskiego). Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

13. *Geoica setulosa* (PASSERINI, 1860)

Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykowo-Puszczykówko, 15 X 1973, na korzeniach bliżej nie oznaczonego gatunku trawy – dwie bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki.

Gatunek anholocykliczny i formikofilny, zimuje w gniazdach mrówek. W Polsce znany dotąd tylko z Warszawy i Smukały pod Bydgoszczą. Nowy dla fauny Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

14. *Geoica utricularia* (PASSERINI, 1960) s. l.

Poznań-Junikowo, 5 X 1973 i 15 X 1974, na szyjce korzeniowej *Corynephorus canescens* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy w mieszanej kolonii z *Forda marginata*, odwiedzane przez mrówki; Puszczykowo-Puszczykówko, 15 X 1973, na korzeniach *C. canescens* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy oraz na korzeniach bliżej nie oznaczonej trawy w mieszanej kolonii z *Tetraneura ulmi* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy; Poznań-Miłostowo, 15 X 1974, na korzeniach *C. canescens* w mieszanej kolonii z *T. ulmi* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki.

Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, Afryce i Azji, u nas anholocykliczny. Występuje głównie w siedliskach ciepłych i suchych; formikofilny, zimuje w gniazdach mrówek. U nas znany dotąd tylko z Warszawy, Chrzanowa i Poznania (okazy z żółtych szalek).

15. *Forda marginata* KOCH, 1857

Poznań-Junikowo, 5 X 1973, na *Corynephorus canescens* – liczne bezskrzydłe dzieworódki w mieszanych koloniach z *G. utricularia*; Poznań-Miłostowo, 15 X 1974, na korzeniach *C. canescens* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki.

W Polsce anholocykliczny, formikofilny gatunek, zimujący w gniazdach mrówek. Występuje głównie w siedliskach ciepłych i suchych. Wykazany dotychczas z niezliczonych stanowisk na Pojezierzu Pomorskim, Pojezierzu Mazurskim, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej i Nizinie Mazowieckiej.

16. *Smynthurodes betae* WESTWOOD, 1848

Poznań-Ogród Botaniczny, 22 IX 1969, na korzeniach *Asperula taurina* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy; 26 IX 1970, na korzeniach *Helonium hoopesii* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy (A. BIELAWSKA leg.).

U nas gatunek anholocykliczny, występuje na korzeniach różnych roślin zielnych. Formikofilny, zimuje głównie w gniazdach mrówek. W Polsce wykazany z Olsztyna, Warszawy, okolic Wrocławia oraz z Przemyśla. Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

Anoeciidae

17. *Anoecia* (*A.*) *zirnitsi* MORDVILKO, 1931

Puszczykowo pod Poznaniem, 15 X 1973, na kserotermicznej murawie pod lasem, na korzeniach trawy – bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki.

Oligofag na korzeniach różnych traw, formikofil, zimujący w gniazdach mrówek. U nas znany dotąd zaledwie z kilku stanowisk (Stary Folwark k. Suwałk, Warszawa, okolice Kielc, Zakopane). Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

18. *Anoecia* (*Paranoecia*) *pskovica* MORDVILKO, 1916

Poznań-Junikowo, 5 X 1973, na skraju suchego, piaszczystego ugoru nad niewielkim stawem, na podziemnych rozłogach *Carex hirta* – bezskrzydłe dzieworódki, larwy i samice amfigoniczne, składające jaja, odwiedzane przez mrówki: tamże, 14 VIII 1974, na *C. hirta* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek holocykliczny i jednodomny, oligofag na turzycach i wełniance, formikofilny i hygrolilny. Występuje w siedliskach wilgotnych, głównie na wilgotnych łąkach w pobliżu torfowisk. Występuje w całej Europie (NRD, RFN, Anglia, Dania, europejska część ZSRR), ale wszędzie dość rzadko i sporadycznie. Nowy dla fauny Polski.

Phyllaphididae

19. *Phloeomyzus passerinii* (SIGNORET, 1895)

Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykowo, 26 VII 1976 i 5 VIII 1976, w lesie nad Wartą, w szczelinach i spękaniach kory gałęzek i pni *Populus nigra* – liczne bezskrzydłe dzieworódki i larwy; tamże, 23 IX 1976 – bezskrzydłe dzieworódki i wczesne stadia rozwojowe pokolenia obupłciowego.

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Holarktyce. W Polsce wykazany dotychczas tylko z Bydgoszczy, Warszawy i Hrubieszowa.

20. *Mindarus obliquus* (CHOLODKOVSKY, 1896)

Poznań-Ogród Botaniczny, 22 V 1957, na szpilkach *Picea glauca* i *Picea* sp. — bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Gatunek bardzo rzadki, prawdopodobnie pochodzenia nearktycznego, znany u nas dotąd tylko z Białowieży. Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

21. *Drepanosiphum aceris* KOCH, 1854

Poznań-Park Solacki, 8 VII 1955, na dolnej stronie liści *Acer campestre* — liczne uskrzydłone dzieworódki i nimfy; Poznań-Dębina, 24 V 1956, na *A. campestre* — uskrzydłone dzieworódki i nimfy; Poznań-Golecin, 3 VII 1956, na *A. campestre* — uskrzydłone dzieworódki i larwy; 31 IX 1956 i 9 X 1956 — uskrzydłone samce i bezskrzydłe samice amfigoniczne; 24 X 1956 — samice amfigoniczne składające jaja na korze gałęzek; Starczanowo k. Obornik, 25 V 1967, w lesie mieszanym nad Wartą, na *A. campestre* — uskrzydłone założycielki i larwy.

W Polsce prawdopodobnie pospolity, ale znany zaledwie z kilku stanowisk (Krynica Morska, Olsztyn, Bydgoszcz, Poznań, Warszawa).

22. *Betulaphis helvetica* HILLE RIS LAMBERS, 1947

Poznań-Miłostowo, 21 V 1956, na górnej i dolnej powierzchni liści *Betula pendula* i *B. pubescens* — liczne bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki, larwy i nimfy; tamże, 11 VII 1956, na *B. pubescens* — bezskrzydłe dzieworódki i larwy; Chałupy na Mierzei Helskiej, 15 VII 1963, na *Betula pendula* — bezskrzydłe dzieworódki.

Gatunek szeroko rozmieszczony w Ameryce Północnej i Europie. W Polsce bardzo pospolity, należy do najczęściej spotykanych gatunków tego rodzaju i znany z Łeby, Kalisza Pomorskiego, Warszawy, Śląska, Zawoi i Zakopanego.

23. *Monaphis antennata* (KALTENBACH, 1843)

Poznań-Golecin, 13 VII 1955, na *Betula pendula* — uskrzydłone dzieworódki i larwy; tamże, 15 VII 1955, na *B. pubescens* — uskrzydłone dzieworódki i larwy; Poznań-Dębina, 1 VIII 1955, na *B. pendula* — uskrzydłone dzieworódki i nimfy; Poznań-Malta, 5 VIII 1955, na *B. pendula* i *B. pubescens* — uskrzydłone dzieworódki i nimfy; Poznań-Park Kasprzaka, 19 IX 1955 na *B. pendula* — larwy, nimfy i młodociane stadia pokolenia obupłciowego; Poznań-Junikowo, 8 X 1955, na *Betula* sp. — samice amfigoniczne, samice i różne stadia rozwojowe samców; Poznań-Miłostowo, 11 VII 1956, na *B. pubescens* — larwy i nimfy; Poznań-Kobylepole, 22 VIII 1956, na *B. pubescens* — pojedyncze larwy; Osowa Góra k. Poznania, 5 VI 1956 i 11 VIII 1956, na *B. pendula* — larwy i nimfy; Promno k. Poznania, 28 VI 1956, na *B. pendula* i *B. pubescens* — uskrzydłone dzieworódki i larwy; Milicz k. Międzychodu, 25 VI 1955, na *B. pendula* i *B. pubescens* — uskrzydłone dzieworódki i nimfy.

Gatunek palearktyczny, sięgający od Anglii na zachodzie po Japonię na wschodzie. W Polsce wykazany dotąd tylko z nielicznych stanowisk z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (Poznań, Kórnik), Niziny Mazowieckiej (Otwock, Warszawa), Wyżyny Małopolskiej (Skowronno), Beskidu Zachodniego (Zawoja, Brenna) i Wschodniego (Tylawa k. Krosna). W Poznaniu i okolicach jest gatunkiem dość często spotykanym.

24. *Tuberculatus borealis* KRZYWIEC, 1971

Wielkopolski Park Narodowy: Puszczykowo-Puszczykówko, 21 IX 1971, w borze sosnowym z domieszką dębu, na liściach *Quercus robur* – uskrzydłona dzieworódka; tamże, 27 IX 1971, na *Q. robur* – 3 uskrzydłone dzieworódki.

Gatunek holocykliczny i jednodomny, do niedawna nie odróżniany od *T. annulatus* (HTG.). Spotykałam go głównie na *Quercus robur*, na odmianach o ciemnozielonych i sztywnych liściach. Występuje w Europie (Anglia, Holandia, Włochy, Szwecja, Polska, europejska część ZSRR) oraz w zachodniej Syberii. W Polsce bardzo rzadki i znany dotąd z niewielu stanowisk na północy kraju (Pobrzeże Bałtyku i Pojezierze Pomorskie). Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

25. *Tuberculatus neglectus* KRZYWIEC, 1965

Łoskoń k. Obornik, 27 VI 1968, na *Quercus petraea* – uskrzydłone dzieworódki i larwy, Wierzonka k. Wągrowca, 28 VI 1968, na skraju dąbrowy, na *Q. petraea* – uskrzydłone dzieworódki w mieszanych koloniach z *T. annulatus*; Zielonka k. Wągrowca, 28 VI 1968, na *Q. robur* – uskrzydłone dzieworódki i larwy.

Poza obszarem Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej występowanie tego gatunku stwierdziłam w: Chałupy na Mierzei Helskiej, 22 VII 1969, na *Q. robur* i *Q. petraea*; Woliński Park Narodowy: Międzyzdroje, 19 X 1966, na *Q. petraea*; Świnoujście, 20 X 1966, na *Q. robur*; Bory Tucholskie: Wierzchlas, 13 VIII 1968, na *Q. robur*; rezerwat Krzywe Koło nad Czarną wodą w nadl. Błędno k. Stargardu, 14 VIII 1968, na *Q. robur* i *Q. petraea*; Błędno k. Stargardu, 14 VIII 1968, na *Q. petraea*.

Gatunek holocykliczny i jednodomny, żyje na dębach (*Quercus petraea*, rzadziej *Q. robur*), do niedawna nie odróżniany od *T. annulatus*. U nas wykazany z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

*Chaitophoridae*26. *Periphyllus coracinus* (KOCH, 1854)

Poznań-Malta, 12 VIII 1955, na gałązce *Acer platanoides* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki; Poznań-Ogród Botaniczny, 28 IX 1956, na ogonkach liściowych *A. platanoides* – bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne; tamże, 11 X 1956, bezskrzydłe dzieworódki, samce i samice amfigoniczne; Poznań-Golecin, 4 X 1956, na ogonkach liściowych *A. platanoides* – bezskrzydłe dzieworódki, samiec i samice amfigoniczne, odwiedzane przez mrówki.

W Polsce prawdopodobnie pospolity, ale znany dotąd zaledwie z kilkunastu stanowisk na Pobrzeżu Bałtyku, Pojezierzu Pomorskim, Pojezierzu Mazurskim, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, Nizinie Mazowieckiej, Wyżynie Lubelskiej i w Beskidzie Zachodnim.

27. *Chaitophorus nassonowi* MORDVILKO, 1894

Poznań-Golecin, 15 VII 1955, na szczytach pędów odrosłowych i na ogonkach liści *Populus 'italica'* – bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki, odwiedzane przez mrówki; Poznań-Ogród Botaniczny, 18 VIII 1955, na *P. 'italica'* – bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; tamże, 11 X 1956 – stadia rozwojowe pokolenia obupłciowego; Puszczykowo, 3 IX 1956, na *P. 'italica'* – bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz larwy, odwiedzane przez mrówki.

U nas prawdopodobnie dość częsty, lecz wykazany dotąd tylko z kilku stanowisk z Pobrzeża Bałtyku, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej i Wyżyny Lubelskiej.

28. *Caricosipha paniculatae* BÖRNER, 1939

Poznań-Marlewo, 27 VIII 1956, na wilgotnej łące nad stawem, w pochwach liściowych i na powierzchni liści *Carex* sp. – bezskrzydłe dzieworódki i larwy, pojedynczo lub w małych koloniach.

W Polsce wykazany z kilku zaledwie stanowisk z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Niziny Mazowieckiej.

*Lachnidae*29. *Tuberolachnus salignus* (GMELIN, 1758)

Konin, 27 X 1970, na gałązkach wierzby (*Salix* sp.) – duże kolonie, złożone z bezskrzydłych dzieworódek i larw (S. MIELEWCZYK leg.).

Gatunek anholocykliczny i prawie kosmopolityczny. W Polsce rzadko spotykany i znany prawie z całego obszaru kraju.

30. *Cinara nuda* (DEGEER in MORDVILKO, 1895)

Poznań-Junikowo, 8 X 1955, na sośnie (*Pinus silvestris*) – bezskrzydła dzieworódka i samice amfigoniczne, składające jaja.

W Polsce prawdopodobnie dość pospolity, ale wykazany dotąd tylko z kilku stanowisk z Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej i Roztocza.

*Aphididae*31. *Pterocomma pilosum* BUCKTON, 1879

Poznań-Golecin, 12 VI 1955, nad j. Rusalka, w rozwidleniu gałązki *Salix* sp. – bezskrzydłe dzieworódki i larwy, odwiedzane przez mrówki; Poznań-Ogród Botaniczny, na gałązkach *Salix elegantissima* – bezskrzydłe dzieworódki, larwy i liczne nimfy.

Gatunek zachodnioeuropejski o charakterze subatlantyckim, często mylony z *P. konoi* (HORI). U nas bardzo rzadki, znany z kilku zaledwie stanowisk, głównie w zachodniej i północnej części kraju.

32. *Hyalopterus amygdali* (BLANCHARD, 1855)

Poznań-Grunwald, 21 X 1955, w ogródku przydomowym, na dolnej powierzchni liści *Prunus persica* – bezskrzydłe samice amfigoniczne i larwy.

Szkodnik brzoskwini, często nie odróżniany od *H. pruni* (GEOFF.). U nas dość rzadki, ale większość danych o jego występowaniu w Polsce wymaga rewizji.

33. *Aphis salicariae* KOCH, 1855

Poznań-Sołacz, 28 V 1954, na pędach *Cornus alba* w mieszanych koloniach z *Anoecia corni* (F.) – założycielki i larwy oraz nimfy; Poznań-Golecin, 2 VI 1964, na *C. alba* – założycielki, uskrzydłone dzieworódki i larwy oraz nimfy, odwiedzane przez mrówki; Starczanowo k. Obornik, 22 V 1967, nad starorzeczem Warty, na końcach młodych pędów i w kwiatostanach *C. sanguinea* – założycielki i larwy, odwiedzane przez mrówki.

Gatunek wykazany u nas tylko z kilku stanowisk z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Górnego Śląska.

34. *Brachycaudus cardui* (L.) var. *lateralis* (WALKER, 1848)

Poznań-Grunwald, 14 X 1956, w ogródku przydomowym na korzeniach *Galinsoga parviflora* – bezskrzydłe dzieworódki i larwy.

Forma ta znana jest u nas z kilku stanowisk z Pojezierza Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej i Wyżyny Małopolskiej. Jej stanowisko systematyczne, bionomia i cykl życiowy wymagają pilnie nowych badań.

35. *Ovatus crataegarius* (WALKER, 1850)

Poznań-Malta, 23 V 1954, na *Crataegus monogyna* – założycielki i nimfy; Poznań-Golecin, 27 V 1954, na *C. monogyna* – założycielki, uskrzydłone dzieworódki i nimfy; tamże, 1 XI 1954, na dolnej powierzchni liści *C. monogyna* – samice amfigoniczne i ich larwy; Skoki k. Wągrowca, 8 VI 1972, na końcach młodych pędów *C. monogyna* – liczne uskrzydłone dzieworódki i nimfy.

Gatunek kosmopolityczny, holocykliczny i dwudomny. U nas notowany z niewielu stanowisk na Pojezierzu Mazurskim, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, Nizinie Mazowieckiej, Dolnym Śląsku, Wyżynie Lubelskiej i w Beskidzie Zachodnim.

36. *Hyperomyzus (Neonasonovia) picridis* BÖRNER, 1916

Poznań-Jeżyce, 28 V 1962, na szczytach młodych, zniekształconych pędów porzeczki alpejskiej – bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz larwy, często w mieszanych koloniach z *Cryptomyzus korschelti* i *Nasonovia ribisnigri*. Do tego gatunku należą także okazy, które podałam (KRZYWIEC 1970) mylnie pod nazwą *H. (H.) luteus*.

W Polsce prawdopodobnie szeroko rozmieszczony, lecz notowany dotąd z niewielu stanowisk z Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Mazurskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej oraz Pienin.

PIŚMIENNICTWO

- ACHREMOWICZ J. 1972. Mszyce (*Homoptera, Aphidodea*) Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej II. *Fragm. faun.*, Warszawa, **18**: 361-392.
- GOSZCZYŃSKI W., CIHOOCKA E. 1978. Mszyce żerujące na częściach podziemnych marchwi. *Zeszyty probl. Post. Nauk roln.*, Warszawa, **208**: 45-65.
- KRZYWIEC D. 1970. Uzupełnienia do znajomości fauny mszyc (*Homoptera, Aphidoidea*) Polski ze szczególnym uwzględnieniem Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej. *Fragm. faun.*, Warszawa, **16**: 109-121.
- KRZYWIEC D. 1978. Bawełnica północna — potencjalny szkodnik topoli berlińskiej w Polsce. *Zesz. probl. Post. Nauk roln.*, Warszawa, **208**: 131-135.
- OLESIŃSKI L., SZELEGIEWICZ H. 1974. Mszyce (*Homoptera, Aphidodea*) okolic Chrzanowa. *Fragm. faun.*, Warszawa, **19**: 319-347.
- STACHERSKA B. 1972. *Impatientinum asiaticum* NEVSKY (*Homoptera, Aphididae*) — a species new to the Polish Fauna. *Pol. Pismo ent.*, Wrocław, **42**: 563-564.
- STACHERSKA B. 1973a. Badania nad sezonowością migracji mszyc w Polsce I. Analiza mszyc odłowionych w Wielkopolsce w 1971 r. *Prace nauk. IOR, Poznań*, **14**(2): 201-210.
- STACHERSKA B. 1973b. Badania nad sezonowością migracji mszyc w Polsce II. Wykaz gatunków mszyc odłowionych w Wielkopolsce w 1972 r. *Prace nauk. IOR, Poznań*, **15**(1): 181-184.
- STACHERSKA B. 1973c. *Diuraphis mühle* BÖRN. — nowy szkodnik upraw nasiennych tymotki w Polsce. *Prace nauk. IOR, Poznań*, **15**(2): 187-190.
- SZELEGIEWICZ H. 1968. Mszyce — *Aphidodea*. *Katalog fauny Polski*, XXI, 4. Warszawa, 316 pp.

Zakład Biologii Rolnej i Leśnej PAN
60-809 Poznań, Świerczewskiego 19

РЕЗЮМЕ

[Заглавие: Материалы к познанию тлей (*Homoptera, Aphidodea*) Польши, с особым учетом Великопольско-Кувявской низменности]

Работа содержит список 36 видов тлей, большинство из которых были собраны в Познани и его окрестностях. Один из них — *Anoecia pscovica* не был до настоящего времени известен из Польши, а 14 видов являются новыми для Великопольско-Кувявской низменности.

Для вида *Pachurappa warschavensis* найдено вторичное кормовое растение и впервые найдены бескрылые девственницы (exules) крылатые девственницы (sexuparae) и бескрылые самцы и самки. Бескрылые девственницы этого вида живут на деликатных корнях *Salix caprea*, в микоризе. Таким образом удалось открыть неизвестный до настоящего времени жизненный цикл этого вида. Также впервые найдены в Польше бескрылые девственницы *Pachurappa vesicalis*, обнаруженные на корнях *Picea abies*.

ZUSAMMENFASSUNG

[Titel: Beiträge zur Kenntnis der Blattläuse (*Homoptera*, *Aphidodea*) Polens mit besonderer Berücksichtigung der Grosspolnisch-Kujawischen Niederung]

Die vorliegende Arbeit bringt eine Liste von 36, grösstenteils in der Umgebung von Poznań gesammelten, Blattlausarten. Eine davon, *Anoecia pscovica*, wurde zum ersten mal in Polen gefunden und 14 Arten sind neu für die Grosspolnisch-Kujawische Niederung.

Für *Pachypappa warschavensis* wurde die Nebenwirtspflanze ermittelt und zum ersten mal die ungeflügelten Exules, geflügelten Sexuparae sowie die ungeflügelten Männchen und Weibchen gefunden. Die Exules dieser Art leben an den zarten Wurzeln von *Salix caprea* in Mykorrhiza. Zum ersten mal wurden auch an den Wurzeln der *Picea abies* die Exules von *Pachypappa vesicalis* gefunden, einer Art die in Polen bisher nur von dem Hauptwirt bekannt war.

36. *Oralea watsoni* (WALKER, 1859)

Redaktor pracy — prof. dr H. Szelegiewicz

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa 1982

Nakład 640 + 70 egz. Ark. wyd. 1, druk. 0,75. Papier druk. sat. kl. III, 80 g.

Nr zam. 365/81. H-9. — Wrocławska Drukarnia Naukowa

ISBN 83-01-03756-3

ISSN 0015-9301